

Ustawowe określenie sankcji karnej

Paweł Burzyński

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Ustawowe określenie sankcji karnej

Paweł Burzyński

Prawo jest na naszej stronie!

www.profinfo.pl
www.wolterskluwer.pl

- codzienna aktualizacja
- pełna oferta
- zapowiedzi wydawnicze
- rabat na zamówienia zbiorcze
do negocjacji
- uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia.internet@wolterskluwer.pl

Ustawowe określenie sankcji karnej

Paweł Burzyński

Oficyna
a Wolters Kluwer business

Warszawa 2008

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie.

Stan prawny na 6 marca 2008 r.

Redaktor prowadzący:
Katarzyna Rybczyńska

Wydawca:
Ewa Wysocka

Skład, łamanie:
ZINEL s.c.

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2008

ISBN 978-83-7601-011-3

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek

01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Słowo wstępne	9
Rozdział 1	
Założenia dogmatyczne, siatka pojęciowa, metoda badawcza	11
Rozdział 2	
Identyfikacja sankcji karnej	32
2.1. Zagadnienia wstępne.....	32
2.2. Pojęcie „oskarżenie w sprawie karnej” w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	46
2.3. Pojęcie „odpowiedzialność karna” na gruncie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego	53
2.4. Sankcja karna – próba identyfikacji systemowej	65
Rozdział 3	
Konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe uwarunkowania sankcji karnej	87
3.1. Zagadnienia wstępne.....	87
3.2. Zasada <i>nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege</i>	89
3.3. Zasada <i>nulla poena sine lege certa</i>	108
3.4. Zasada proporcjonalności	119
3.5. Godność człowieka jako źródło uwarunkowań sankcji karnej	127
3.6. Szczegółowe uwarunkowania sankcji karnej.....	143

Rozdział 4

Przykładowe modele sankcji karnych w polskim porządku

prawnym na podstawie analizy kodeksu karnego 155

4.1. Zagadnienia wstępne.....155

4.2. Podstawowe zagadnienia dotyczące modeli sankcji karnych 158

4.3. Kara jako element sankcji karnej oraz jej określenie w kodeksie
karnym 164

4.4. Środki karne jako elementy sankcji karnej oraz ich określenie
w kodeksie karnym 174

Podsumowanie 207

Bibliografia 205

Wykaz skrótów

- Annales UMCS – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
CzPKiNP – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz. U. – Dziennik Ustaw
k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
k.k.s. – ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 z późn. zm.)
KE – Konwencja Europejska – europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
KSP – Krakowskie Studia Prawnicze
k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756)
KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
ONSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna
OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej

OSP	- Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	- Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	- Prokuratura i Prawo
p.w.k.k.	- ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 554)
RPEiS	- Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
TK	- Trybunał Konstytucyjny

Słowo wstępne

Są takie zagadnienia prawa, w tym prawa karnego, które – mniej lub bardziej świadomie – postrzegamy przede wszystkim intuicyjnie. Dotyczy to czasami również elementarnych zagadnień z danej dziedziny prawa, o których pogląd wyrabiamy sobie na podstawie posiadanych informacji. Może się to wydawać dziwne, ale w nauce prawa karnego problem ten odnosi się do tak podstawowych pojęć jak odpowiedzialność karna czy sankcja karna – rozumiana jako całokształt grożących następstw związanych z wypełnieniem znamion typu czynu zabronionego. Centralnym przedmiotem analizy w niniejszej pracy jest właśnie sankcja karna jako ta forma reakcji państwa, która ma być zastosowana w ramach szczególnego rodzaju odpowiedzialności – odpowiedzialności karnej. Jednym z głównych celów prowadzonych rozważań jest określenie szczególnych cech tegoż instrumentu prawa karnego, pozwalających na wyróżnienie go spośród innych form reakcji prawnej danego systemu prawa. Jeśli system prawny postrzegamy jako system norm hierarchicznie uporządkowanych, zagadnienie to nabiera szczególnego znaczenia – staje się bowiem pytaniem, czy w systemie prawnym istnieją tego rodzaju normy prawne stojące w hierarchii źródeł prawa nad normami interpretowanymi z tekstu ustawy, które konstytuują te cechy, wskazując tym samym kryteria identyfikacji danej formy reakcji państwa na przełamanie określonego przez normę prawną zachowania powinnego. Kolejnym zagadnieniem jest kwestia, czy akty prawne stojące w systemie źródeł prawa powyżej ustaw zawierają pozytywne ustalenia dotyczące tej formy reakcji państwa, tj. czy przewidują jakieś jej uwarunkowania co do sposobu jej określenia – zarówno pod względem stosowanej techniki legislacyjnej, jak i jej treści oraz jakie są konsekwencje niedochowania przez ustawodawcę płynących stąd uwarunkowań. Ostatecznie problem sankcji karnej to również pytanie o sposób, w jaki ustawodawca sankcję tę konstytuuje w systemie prawnym.

W pracy starałem się udzielić odpowiedzi na wyżej postawione pytania i problemy. Z uwagi na dość skomplikowaną materię analizy, niepoddającą się łatwym klasyfikacjom, zagadnienia dotyczące przedmiotu analizy, siatki pojęciowej oraz metody badawczej zostały ujęte w ramy pierwszego rozdziału pracy. Kolejny rozdział dotyczy problemu wyodrębnienia cech konstytutywnych sankcji karnej – omówiono w nim związane z tym zagadnieniem orzecznictwo Trybunału Europejskiego i Trybunału Konstytucyjnego, aby następnie przeprowadzić analizę rozwiązań polskiego systemu prawa i podjąć próbę ustalenia kryteriów identyfikacji sankcji karnej. W trzecim rozdziale pracy podjęto problem związania ustawodawcy w zakresie ustalania sankcji karnej na płaszczyźnie ustawowej wymogami wynikającymi z postanowień Konstytucji RP oraz aktów prawa międzynarodowego mających pierwszeństwo przed ustawą. W ostatnim rozdziale pracy przeprowadzono analizę sankcji karnych występujących w kodeksie karnym, dążąc do rekonstrukcji sposobu związania sankcji karnej z typem czynu zabronionego, jak również do ustalenia dających się dekodować z kodeksu karnego schematów tych sankcji.

Monografia ta stanowi uaktualnioną i nieznacznie zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej obronionej przeze mnie na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w 2006 r. Pragnę w tym miejscu podziękować tym wszystkim osobom, które przyczyniły się do jej powstania. Dziękuję przede wszystkim mojemu promotorowi, Panu Profesorowi dr. hab. Andrzejowi Zollowi, za poświęcony czas, okazaną mi cierpliwość, a nade wszystko za cenne uwagi, które często były ratunkiem w naukowych poszukiwaniach. Dziękuję również moim recenzentom – Pani dr. hab. Alicji Grześkowiak Profesor KUL i Panu dr. hab. Jarosławowi Majewskimu Profesorowi UKSW za krytyczne uwagi, które w niewątpliwy sposób przyczyniły się do podniesienia poziomu tej pracy.

Rozdział 1

Założenia dogmatyczne, siatka pojęciowa, metoda badawcza

Rozwinięcie zasadniczego tematu pracy – ustawowe określenie sankcji karnej – musi być poprzedzone przedstawieniem akceptowanych w niniejszej pracy założeń dogmatycznych. Słusznie bowiem zauważa P. Kardas, że: „Bardzo często w rozważaniach karnistycznych posługujemy się słowami kluczami, które mają wyjaśniać, znacznie częściej zaś po prostu zastępować określenie przez danego autora przyjmowanych przez niego założeń, wykorzystywanej metody analizy, czy wreszcie celu prowadzonych badań. (...) Wiele polemik często zabarwionych emocjonalnie, nigdy nie doczekało się ostatecznego rozwiązania m.in. z tego powodu, że adwersarze nie ustalili wspólnej płaszczyzny dyskursu”¹.

Chcąc uniknąć powyższych komplikacji, jak również dostrzegając konieczność dogmatycznego wytłumaczenia się już z samego tematu niniejszej pracy, pragnę przedstawić w pierwszej kolejności przyjęte założenia dogmatyczne. Niniejsza praca w zakresie podstawowych pojęć teorii prawa nawiązuje przede wszystkim do dorobku tzw. „szkoły poznańskiej”². Jednocześnie należy wskazać, że w zakresie implementowania dorobku prawoznawstwa na grunt prawa karnego opieram się w zasadzie na tzw. „krakowskiej szkole prawa karnego” – jako bodaj jedynej w tak szerokim stopniu wykorzystującej dorobek prawoznawstwa (w szczególności zaś powołanej „szkoły

---

¹ P. Kardas, *Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie*, Zakamycze 2001, s. 58–59.

² Zob.: M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Uzasadnienie twierdzeń, ocen i norm w prawoznawstwie*, Warszawa 1998; M. Zieliński, *Interpretacja jako proces dekodowania tekstu prawnego*, Poznań 1972; Z. Ziemiński, *Podstawowe problemy prawoznawstwa*, Warszawa 1980; A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994.

poznańskiej”) w ramach prowadzonych analiz prawno-karnych³. Z uwagi na charakter, a w szczególności cel niniejszej pracy – analiza dogmatyczno-prawna ograniczona została do przedstawienia podstawowych założeń w tym zakresie i wyjaśnienia elementarnej siatki pojęciowej.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że praca ta opiera się na różnieniu pojęć „przepis prawny” i „norma prawna”. Różnicę pomiędzy wskazanymi pojęciami zwięźle wskazuje Z. Ziemiński, stwierdzając: „przepis prawny to jednostka redakcyjna tekstu prawnego, zaś norma prawna to norma postępowania uznawana za wiążącą prawnie ze względu na należyście wydane przepisy prawne, czy ewentualnie inne fakty prawotwórcze”⁴. Przepis prawny czy też przepisy prawne stanowią w takim ujęciu podstawę dekodowania z nich norm prawnych. W istocie więc norma prawna jest wynikiem procesu interpretacji tekstu prawnego. Dopiero analiza tekstu prawnego (składającego się z przepisów uporządkowanych systematycznie i tworzących pewien zamknięty system) pozwala na rekonstrukcję wzoru postępowania pożądanego czy też zakładanego przez prawodawcę. Jako koncepcję wykładni przyjęto w niniejszej pracy koncepcję derywacyjną opracowaną przez M. Zielińskiego⁵. Zadaniem tej koncepcji jest odtworzenie norm postępowania, które w jednoznaczny sposób wskazywałyby, kto, kiedy i co czynić powinien. Materią, w oparciu o którą powyższe zadanie jest realizowane, jest tekst prawny⁶. Zgodzić się należy z P. Kardasem, że koncepcja ta ma przewagę nad innymi wypracowanymi przez doktrynę prawa przez to, że „rekonstruuje w sposób możliwie zupełny proces odczytywania tekstu prawnego i konstruowania z niego norm postępowania”⁷. W nauce prawoznawstwa można spotkać się z imponującą wręcz liczbą koncepcji normy prawnej, jej istoty i struktury – podobnie jak w odniesieniu do poru-

³ W tym zakresie możliwe jest jedynie przykładowe wskazanie wybranych opracowań karnistycznych, których operatem metodologicznym jest konstrukcja normy prawnej czy też – ściślej rzecz ujmując – normy sankcjonowanej i sankcjonującej: A. Zoll, *O normie prawnej z punktu widzenia prawa karnego*, KSP 1990, r. XXIII; W. Wróbel, *Struktura normatywna przepisu prawa karnego*, RPEiS 1993, z. 3; K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, wyd. 2, Warszawa 1997. W najnowszej literaturze obszerne analizy dogmatyczno-prawne w odniesieniu do prawa karnego w: P. Kardas, *Teoretyczne podstawy...*; W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Zakamycze 2003; J. Majewski, *Tak zwana kolizja obowiązków w prawie karnym*, Warszawa 2002.

⁴ A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa...*, s. 188.

⁵ M. Zieliński, *Interpretacja jako proces...*, s. 87.

⁶ Z. Ziemiński (w:) A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa...*, s. 197.

⁷ P. Kardas, *Teoretyczne podstawy...*, s. 71. Tam też przeprowadzona została analiza porównawcza semantycznej koncepcji wykładni i koncepcji derywacyjnej, z oceną ich przydatności dla analiz prawno-karnych.

szonych wyżej zagadnień – co zmusza do dokonania określonego wyboru. Większość autorów prac karnistycznych posługuje się ujęciem lingwistycznym normy prawnej (najogólniej rzecz ujmując, norma prawna rozumiana jest tutaj jako wypowiedź językowa). Wybór ten uzasadniany jest względami funkcjonalnymi – dużą przydatnością w rozważaniach dogmatycznych. Rozróżnienie przepisu prawnego od normy prawnej ma bowiem to podstawowe uzasadnienie, że służyć ma uporządkowaniu i usensownieniu czynności interpretacyjnych, stąd też koncepcja lingwistyczna normy prawnej wydaje się najbardziej przydatna⁸. Podzielając ten pogląd, należy wskazać za Z. Ziemińskim, że zgodnie z powołaną koncepcją „przez normę postępowania sformułowaną w określonym języku rozumie się takie wyrażenie tego języka, które określonym podmiotom (adresatom tej normy) nakazuje lub zakazuje określonego zachowania w określonych okolicznościach”⁹. W odniesieniu do struktury normy prawnej należy wskazać, że dość powszechnie wyróżnia się pewien schemat minimalny normy prawnej – adresata normy, okoliczności, w których norma ma mieć zastosowanie oraz grupy zachowań przez daną normę uznawanych za powinne (nakazywanych lub zakazywanych)¹⁰. Z. Ziemiński określa dwa pierwsze elementy jako zakres zastosowania normy, ostatni zaś jako zakres normowania¹¹. Konieczne jest jeszcze odniesienie się do dość rozpowszechnionej w doktrynie prawa karnego koncepcji norm sprzężonych. Koncepcję norm sprzężonych można sprowadzić do stwierdzenia, że prawodawca normę prawną redaguje za pomocą dwu norm połączonych z sobą w jedną całość. Koncepcja ta zakłada przedstawienie sankcji normy prawnej w postaci odrębnej normy. Na tę parę norm z sobą sprzężonych składają się: norma sankcjonowana, której dyspozycja określa regułę pożądanego zachowania oraz norma sankcjonująca, której hipotezą jest przelamanie reguły zachowania powinnego, tj. dyspozycji normy sankcjonowanej w warunkach określonych w tej właśnie normie (hipoteza tej normy). Dyspozycją normy sankcjonującej jest natomiast obowiązek adre-

⁸ P. Kardas, *Teoretyczne podstawy...*, s. 76. Poza analizą koncepcji lingwistycznej i nielingwistycznej normy prawnej autor obszernie powołuje literaturę teoretycznoprawną, szczególnie obszernie wskazując literaturę obcą.

⁹ Z. Ziemiński (w:) A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa...*, s. 73.

¹⁰ W teorii prawa wyróżnia się wiele schematów struktury normy prawnej. Niemniej z uwagi na zasadniczy cel niniejszego opracowania konieczne jest odwołanie się do dość powszechnie akceptowanego w nauce minimum schematycznego normy, które wskazuje jednocześnie funkcje, jakie norma – jako instrument regulacji stosunków społecznych – ma spełnić. Szerzej na temat struktury normy prawnej Z. Ziemiński (w:) A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa...*, s. 74.

¹¹ Tamże, s. 80.

sowane do organów państwa, którego treścią jest zastosowanie sankcji wobec adresata normy sankcjonowanej, który swoim zachowaniem przełamał tę właśnie normę. Słusznie jednak podnosi Z. Ziemiński, że zarówno norma sankcjonowana, jak i sankcjonująca mają w zasadzie tylko jeden wspólny punkt – „realizowanie pierwszej jest stymulowane przez zagrożenie zrealizowania drugiej”¹² – poza tym normy te mają odmienny zakres normowania i zastosowania. Dlatego należy uznać, że koncepcja norm sprzężonych nie jest koncepcją struktury normy; tak też należy postrzegać obie normy – sankcjonowaną i sankcjonującą – jako samodzielne (choć merytorycznie powiązane) struktury normatywne¹³. Posługiwanie się pojęciem normy sankcjonowanej i sankcjonującej jest – jak to dość powszechnie podkreśla się w literaturze przedmiotu – szczególnie użyteczne, a to z uwagi na rozróżnienie – w zakresie zasad odpowiedzialności karnej – przesłanki bezprawności (ustalana w oparciu o normę sankcjonowaną) i karalności (norma sankcjonująca)¹⁴. Jak była o tym mowa wyżej, w ramach struktury normy prawnej jako jej konstrukcyjne minimum wskazano następujące elementy: adresata normy, okoliczności, w których norma ma mieć zastosowanie oraz grupy zachowań przez daną normę uznawanych za powinne (nakazywanych lub zakazywanych). Z uwagi na przedmiot niniejszej pracy analizę w niej prowadzoną opieram na poszerzonej koncepcji struktury normy prawnej, w ramach której wyróżniam ponadto sankcje¹⁵. Przyjmuję za M. Borucką-Arctową i J. Woleńskim, że sankcja „to część normy prawnej, która zapowiada zastosowanie ujemnych następstw względem tych, którzy nie stosują się do

---

¹² Z. Ziemiński, *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa*, Warszawa 1974, s. 216.

¹³ Tak P. Kardas, *Teoretyczne podstawy...*, s. 86 i n.

¹⁴ Szerzej na ten temat: K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo...*, s. 122 i n.; P. Kardas, *Teoretyczne podstawy...*, s. 87; W. Wróbel, *Zmiana normatywna...*, s. 64 i n.

¹⁵ Trójelementowa konstrukcja normy prawnej budzi liczne kontrowersje – wskazuje się przede wszystkim, że możliwe jest funkcjonowanie w systemie prawnym norm bez sankcji (tzw. *leges imperfectae*), które również mogą realizować w pewnych specyficznych warunkach funkcje normy prawnej, a mianowicie funkcje regulujące zachowania społeczne; por. J. Jabłońska-Bonca, *Przesłanki stanowienia norm bez sankcji*, RPEiS 1984, z. 4, s. 152 i n. Ponadto podnosi się, że takie ujęcie normy jest semantycznie nieskładne – sankcja jest bowiem wówczas zdaniem informującym, co się stanie w razie przełamania hipotezy normy – zob. Z. Ziemiński, *Metodologiczne...*, s. 216 i n. Niemniej należy wskazać, że w doktrynie prawa nie jest kwestionowana sama możliwość wyodrębnienia tego elementu struktury normatywnej – zob. w szczególności: M. Borucka-Arctowa, J. Woleński, *Wstęp do prawoznawstwa*, Kraków 1995, s. 76; W. Dziedzic, *Próba charakterystyki sankcji prawnych i moralnych*, *Annales UMCS* 1992, nr 39, s. 34. Należy podnieść, że zarówno Z. Ziemiński, jak i A. Redelbach postrzegają sankcje na płaszczyźnie zjawisk realnych. (A. Redelbach, *Wstęp do prawoznawstwa*, Poznań 1995, s. 56; Z. Ziemiński (w:) A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa...*, s. 91).

wymagań prawa¹⁶. Nawet jeśli traktuje się sankcję tak jak Z. Ziemiński – jako wyłącznie zdanie informujące, co się stanie w razie przełamania hipotezy normy¹⁷ – wyodrębnienie to ma uzasadnienie metodologiczne. Pozwala bowiem – co będzie przedmiotem dalszych rozważań – na identyfikację sankcji określonego rodzaju, a co za tym idzie – na dokonanie prawidłowej dystynkcji w ramach systemu prawa, ze wskazaniem norm typowych (czy też wyłącznie zastrzeżonych) dla danej dziedziny regulacji prawnej. W tym miejscu warto zauważyć, że takie wydzielenie sankcji jako elementu struktury normy prawnej w istocie nie miałyby znaczenia, gdyby określenie zakresu analizy prawniczej – zbioru tekstów prawnych poddawanych procesowi interpretacji – było oparte na założeniu, iż jest to uporządkowany pod względem treściowym i konstrukcyjnym zbiór przepisów ze wskazaniem konkretnych aktów prawnych, np. kodeks karny czy też ustawy szczegółowe zaliczane do tzw. prawa karnego materialnego. W powoływanych dotychczas pracach poruszających zagadnienia dogmatyczne prawa karnego – P. Kardasa i W. Wróbla – takie właśnie założenie zostało przyjęte w drodze wskazania, że przedmiotem analizy są przepisy kodeksu karnego – tak P. Kardas czy też W. Wróbel, który określił zakres analizy poprzez odwołanie się do definicji prawa karnego¹⁸. Należy zauważyć, że tego rodzaju metody delimitacji przepisów są najczęściej spotykane w opracowaniach z dziedziny prawa karnego¹⁹. Z uwagi jednak na specyfikę tematu niniejszego opracowania uzasadnione jest przyjęcie konstrukcji normy prawnej obejmującej element sankcji²⁰. Należy bowiem zauważyć, że zakres interpretowanego tekstu przy zastosowaniu zasygnalizowanej metody jego delimitacji w dro-

¹⁶ M. Borucka-Arctowa, J. Woleński, *Wstęp...*, Kraków 1995, s. 76.

¹⁷ Zob. przyp. 15.

¹⁸ P. Kardas, *Teoretyczne podstawy...*, s. 87; W. Wróbel, *Zmiana normatywna...*, s. 64. Warto wskazać, że z punktu widzenia problemów będących przedmiotem analizy powołanych opracowań założenie powyższe należy uznać za w pełni uzasadnione. W. Wróbel wskazuje, że odwołanie się do definicji prawa karnego jest w istocie rzeczy wyznaczeniem zbioru przepisów, z których dekoduje się w procesie interpretacji normy prawnokarne. Definicja więc jedynie pozornie pomija aspekt normatywny prawa karnego; tamże s. 64 i n. Należy jeszcze zaznaczyć, że W. Wróbel w powyższym opracowaniu powołuje definicję A. Zolla i K. Buchały – zob. przypis 22.

¹⁹ Szerzej na ten temat w przyp. 25.

²⁰ Nawet jeśli będzie się rozumieć sankcję jako wypowiedź informacyjną (dekodowaną ze struktury normatywnej), co może się stać w razie przełamania hipotezy normy sankcjonującej (nie zaś jako wypowiedź normatywną), to duża przydatność tego wyodrębnienia jest dobrze widoczna w aspekcie prawnoporównawczym, w tym znaczeniu, że pozwala na wyróżnienie sankcji określonego rodzaju w ramach danego systemu prawa. Tym samym powyższa czynność metodologiczna pozwala dokonać uogólnionej systematyki środków reakcji przewidzianych w poszczególnych normach danego porządku prawnego.